

DE HOUTAFZET IN DRENTE

[721 : 77]

door

J. S. VAN BROEKHUIZEN

Alvorens de huidige toestand van de bebossingen in Drente en de daarmee gepaard gaande houtopbrengsten en afzet te kunnen weergeven, zal een daaraan voorafgaand historisch overzicht niet mogen ontbreken. Immers in de loop der tijden zijn er zeer grote veranderingen op dit gebied in deze provincie geweest.

De bossen in de praehistorische tijd.

In de dissertatie van Prof. Dr. H. T. Waterbolk vinden wij, dat in het mesolithicum van heidevelden nog geen sprake was. „Het milieu van de mesolithische mens was in de eerste plaats gekenmerkt door een overweldigende bosrijkdom. Met de immigratie van de neolithische landbouwers werd dat geheel anders aanzienlijke oppervlakten van het natuurbos werden nu vernield en wel waarschijnlijk met behulp van vuur. In het door beweiden opgehouden begroeide landschap, rond de nederzettingen, nam de heide snel de overhand.”

Bij de latere verandering van het klimaat had de podsolering van de bodem een geweldige verarming daarvan tot gevolg. Op alle ontboste, niet in cultuur gehouden gronden, werd de heide alleenheerser, terwijl plaatselijke zandverstuivingen ontstonden.

De grote wouden wisten zich echter nog lang te handhaven, aldus Waterbolk, vooral op de zware leemgronden en in de beekdalen, doch daarnaast ook in de niet bewoonde gebieden op de zandgronden. In Drente valt de definitieve vernietiging van het eikenoerwoud dan ook pas in het begin van de vorige eeuw, toen het hoogopgaand eikenhout voor een belangrijk deel werd verkocht en van de bossen, zo zij niet werden ontgonnen, alleen hakhout en strubben overbleven.

De bossen werden in het oude Drente vooral aangetroffen langs en bepaald door de zeer belangrijke beekdalen : de Drentse Aa, Beilerstroom en Peizer- en Eelderdiepje, waarbij op de hogere gronden het holt (hoog eikenbos) en op de lagere gedeelten het wold (laag moerasbos) overheerste.

De bossen in de middeleeuwen.

In Drente begon dus de vernietiging der loofhoutbossen op grote schaal pas in de vorige eeuw. In de middeleeuwen bezit deze provincie nog een groot areaal zwaar oerbos.

De Drentse overheid bezint zich na 1600 reeds op maatregelen om de vermindering van het eikenareaal tegen te gaan. Dit was urgent geworden, omdat veel hout nodig was voor de boerderijenbouw en reeds eerder door de stropende legioenen van de garnizoenen van Groningen, Steenwijk en Coevorden in de jaren van 1580 tot 1594 veel werd vernield en

geroofd. Zo zien wij reeds in 1612 een plantplicht verschijnen, welke maatregel werd uitgevaardigd door Drost en Gedeputeerden. Per buurtschap was men verplicht om „acht Eycken Telgen” per woondeel te planten. Het toezicht op de naleving van deze verordening werd per buurtschap uitgevoerd door de „holtvoogden”, die in de gemeente Roden reeds sedert 1492 waren aangesteld. In 1520 vinden wij een bepaling, dat in deze gemeente een ieder die vee in het bos weidde, per twee koeien een boom moest planten.

Dat alle beschermende maatregelen niet veel effect hadden en dringend nodig waren, bleek wel uit de aanvullingen van de verordeningen in 1637, 1663, 1712 en nog in 1790. De straffen waren niet gering. Dit moge blijken uit het feit, dat J. W. te Beilen door het Provinciaal Geregts-hof te Assen in 1850, wegens het wegnemen van enige eikenstobben tot een jaar gevangenisstraf werd veroordeeld, terwijl in dezelfde zitting diefstal van knollen op de es met veertien dagen werd gestraft.

De bosrijkdom tussen 1600 en 1800.

Uit kaarten, tekeningen en reisbeschrijvingen valt te concluderen, dat in de oude tijden de gehele Hondsrug met één aaneengesloten woud was bedekt en dat verspreid over de rest van de provincie ook grote aaneengesloten woudcomplexen voorkwamen. Bovendien trof men in de niet met bos bezette gebieden vele verspreidstaande oude eikebomen aan.

Steeds wordt er op gewezen, zowel door overheid als dichters en schilders, dat men niet zo roekeloos met de houtrijkdom moet omspringen en vermeldingswaard is het gezegde van de schilder Vegter (overl. 1884): „Zorg dat er eenheid blijft in huis en omgeving, doe afstand van die geïmporteerde iepen en poot weder eiken telgen, afwisselend met zilveren berken en houdt op met die eindeloze houtverkopen, die noodeloos de dorpen ontluisteren; bewaakt uw hout in dorp en veld”.

De bosrijkdom van 1800—1900.

Konden over de periode van 1600—1800 geen cijfers worden verschaft, thans breekt de periode aan van de grote verkopen, niet alleen voor eigen gebruik in de provincie, doch ook daar buiten.

In de „inleiding” tot „Deze tegenwoordige staat van 1795” vinden wij: „Outijds plagt het landschap zeer bosrijk te zijn, verscheidene gemene Bosschen, die thans nog in wezen zijn hadden voormaals eenen veel grotere omtrek en uitgestrektheid. De duurte van het eikenhout heeft sedert enige jaren een menigte van zware stambomen naar buiten dit oude Landschap doen vervoeren, waardoor onze Bosschen in verscheidene oorden werkelijk zijn verdund geworden”.

In 1832 omvat het bosareaal in Drente nog maar 4.738 ha. 1,5% van de totale oppervlakte van de provincie. De hoge houtprijzen werken mede aan een snelle opruiming van het bos. „De grote eikenbalken, nodig voor de molenassen” lezen we in de jaargang 1837 van de Drentse Courant: „worden steeds moeilijker verkrijgbaar en minder in kwaliteit. Langer dan 20 jaar duren deze gemiddeld wel niet, terwijl hout, benodigd voor een molenas van de grootste soort soms tot f 700 kost”.

Later in deze periode, omstreeks 1845, treedt een daling in de prijzen in, hetgeen misschien kan worden toegeschreven aan de overgang van houten naar ijzeren schepen. Steeds meer hout wordt aan het „buitenland” verkocht, hetgeen mogelijk wordt door de afvoer te water, hetgeen

ook wijst op de opkomst van de veenkoloniale gebieden, hetgeen gepaard ging met aanleg van kanalen. Anders kon het hout alleen maar bij vorst, als de wegen bevroren waren, worden afgevoerd. De verkopen tussen 1825 en 1851, die per advertentie werden aangekondigd, met uitzondering van de gemeente Meppel, Coevorden, Nijeveen, Ruinen en Schoonebeek waren in 25 jaar 67.250 st. of rond 2.600 st. per jaar, waarbij dit als zwaar hout wordt bedoeld. In deze periode wordt echter mede door de eekcultuur het bebossingsareaal geleidelijk uitgebreid, hetgeen uit de cijfers, opgenomen onder het onderwerp bosrijkdom na 1900, duidelijk naar voren komt.

Bosrijkdom na 1900.

Het verloop van de bosoppervlakte van omstreeks 1800 tot heden moge blijken uit de volgende cijfers, voor zover betreft het jaar 1832, ontleent aan de „Statistiek van 1832” zoals P. W. Alst Grevelink deze vermeldt, voor de jaren 1880 en 1886 aan de Drentse Volksalmanak, en voor de jaren 1939 en 1958 aan de Bosstatistiek. De oppervlakte bos was in ronde getallen in 1832, 4.400 ha; in 1880, 8.200 ha; in 1886, 9.400 ha; in 1939, 19.400 ha en in 1958 22.000 ha. De oppervlakte heide bedroeg in 1832 rond 17.000 ha.

In de jaren 1880—1915 was het merendeel van de oppervlakte bos in handen van particulieren en gemeente. Na 1917 komen echter de grote veranderingen, als gevolg van de voor het grootste deel door het Staatsbosbeheer uitgevoerde bebossingen. Bij gebreke van meer gegevens zal ik mij verder uitsluitend tot deze bebossingen moeten beperken.

De houtvesterijen „Emmen”, „Assen-West” en „Assen-Oost” zijn germeerd uit die in 1917 opgericht houtvesterij „Assen” die destijds 789 ha bos omvatte: de boswachterijen Dwingelo, Appelscha, Odoorn, Terschelling en Vlieland. Geleidelijk aan zien wij de uitbreiding: 1919 boswachterij Emmen, 1922 boswachterijen Gieten, Gees en Schoonlo, 1927 boswachterij Wateren later Smilde, 1932 boswachterij Grollo, 1936 boswachterijen Borger en Hooghalen, 1937 boswachterij Ruinen, 1938 boswachterij Zeyen, 1939 boswachterij Orvelte, 1940 boswachterij Staphorst, 1943 boswachterij Sellingen, 1947 boswachterij Schipborg en in 1953 de boswachterijen Norg en Vledderveld.

In 1928 wordt de houtvesterij „Emmen” opgericht, terwijl in 1954 het resterende deel van de oorspronkelijke houtvesterij „Assen” wordt gesplitst in de houtvesterijen „Assen-West” en „Assen-Oost”, waarbij een gedeelte van de houtvesterij „Emmen” wordt toegevoegd aan de houtvesterij „Assen-Oost”. Reeds eerder — in 1920 — waren de eilanden Terschelling en Vlieland aan de houtvesterij „Assen” onttrokken.

De formatie van de 3 drentse houtvesterijen is thans in boswachterijen verdeeld als volgt:

„Emmen”	„Assen-West”	„Assen-Oost”
Odoorn	Appelscha-Noord	Gieten
Gees	Appelscha-Zuid	Borger
Emmen	Smilde	Hooghalen
Sleenerzand	Dwingelo	Grollo
Orvelte	Norg (Veenhuizen)	Schoonlo
Sellingen	Ruinen	Schipborg
	Vledderveld	Zeyen
bos: 4650 ha	5312 ha	4820 ha

Totaal Staatsbosbeheer	14.782 ha = 70%
Gemeenten en particulieren rond	7.500 ha = 30%

Totale bosoppervlakte in Drente, rond 22.300 ha

Voor de vergelijking van de oppervlakte-gegevens van Nederland en Drente zij verwezen naar onderstaande tabel, ontleend aan het „Verslag van de Landbouw in Nederland 1956”.

Cultuurtoestand	Nederland		Provincie Drente		
	ha	%	ha	% van	
				Nederland	Drente
Cultuurgrond	2.532.972	71,4	202.801	5,7	75,5
Riet	5.473	0,2	2	—	—
Woeste grond	211.256	5,9	24.648	0,7	9,2
Wegen	81.226	2,3	5.940	0,2	2,2
Dijken	8.024	0,2	—	—	—
Spoorwegen	11.300	0,3	524	—	0,2
Water	229.304	6,5	3.973	0,1	1,5
Andere oppervlakten	216.288	6,2	8.310	0,2	3,1
Bos	249.438	7,0	22.135	0,6	8,3
Totaal	3.545.281	100	268.333	7,5	100

Hieruit moge blijken dat de provincie Drente, voor wat het bospercentage betreft, 1,3% hoger ligt dan de landelijke gemiddelde. Voor wat de woeste grond betreft, gaat het 3,3% boven het landelijke gemiddelde uit.

Houtafzet.

Dat de afzet van het hout, verkregen uit de zeer grote oppervlakten aangelegde heidebebossing met geringe leeftijdsclassenspreiding, de nodige problemen met zich meebrengt, is vanzelfsprekend. Immers een historische opbouw van de afzetmogelijkheden, zoals in de Achterhoek en op de Veluwe wordt aangetroffen, is voor Drente niet aanwezig, ofschoon er vóór de periode van de bebossingen op grote schaal, wel een bescheiden industrie aanwezig was.

Dergelijke verschillen met elders zijn ook duidelijk te onderkennen bij het tempo van de ongeveer 5 jaar geleden ingevoerde arbeidsrationalisatie, waarbij in Drente van arbeiderszijde slechts sporadisch tegenkanting werd ondervonden. Zij waren allen oorspronkelijk veenarbeiders of grondwerkers bij de ontginningen, die zich geleidelijk aan vertrouwd hebben gemaakt met de bosarbeid en daarbij geen traditie hadden te overwinnen van bepaalde arbeidsmethoden of gebruik van bepaalde gereedschappen.

Om een indruk te geven van de houtproductie van het Staatsbosbeheer in Drente in de loop der jaren zie de grafiek op bladzijde 85. Een overzicht van de houtafzet van vroeger, in de huidige tijd en in de toekomst, is daarop aangegeven. Om hierop nader te kunnen ingaan is nu een splitsing in verschillende perioden noodzakelijk.

Periode 1917—1940.

In de reeks van jaren van 1917—1940 werd slechts een geringe hoeveelheid hout op de markt gebracht, variërend van 20 tot 2.000 m³ verkregen uit verpleging en eerste dunning. Het betrof hier voor het meren-

deel bonestokken en klaverruiterhout en slechts voor een gering percentage slietjes in de maat van 5—7 cm diam., lengte 4—6 m. Deze hoeveelheden hout werden of op openbare verkoop bij opbod of onderhands aan de landbouwende bevolking als boerengeriefhout afgezet. De handel speelt hierbij geen rol, terwijl de gemiddelde prijzen voor genoemde dunne sortimenten lag bij f 10—f 15 per m³.

Periode 1940—1945.

In deze oorlogsjaren zien wij, dat de op de markt gebrachte hoeveelheden hout een stijgende tendens vertonen, variërend van 2.000—12.000 m³, hetgeen kan worden toegeschreven aan de vraag naar gasgenerator-gerief- en brandhout.

Hoewel de lijn in deze jaren geen regelmatige stijging vertoont, kan na de valing in 1942 de stijging in 1943 toegeschreven worden aan de grote delling, noodzakelijk na de grote brand in de boswachterij Apelscha.

Bij de opbrengsten zien wij in deze jaren, mede tengevolge van de oorlogsomstandigheden, een afzet ontstaan voor bezemrijs, takkebossen enz. De gemiddelde prijs ligt, evenals in de voorgaande periode, tussen de f 10 en f 15 per m³, terwijl het aantal openbare verkopen gering is en al het overige hout onderhands wordt verkocht, zonder dat de handel hierbij een rol van betekenis heeft vervuld.

Periode 1946—1950.

Eerst in de jaarverslagen van 1946 vinden wij, dat er meer werk- en paalhout wordt verkocht de sortimenten worden gesplitst opgegeven. Zo vinden wij voor :

het jaar	% naald- hout	% loof- hout	% gerief- mijnhout	% brand- hout	wijze van verkoop		
					open- baar	onder- hands	inschr.
1947	80	20	74	26	45%	55%	—
1948	86	14	78	22	43%	57%	—
1949	82	18	94	6	34%	66%	—
1950	86	14	90	10	21%	65%	14%

In 1948 werden, als proef in de boswachterij Grollo, op grote schaal verschillende boswachterijen gescheiden tegen vastgestelde prijzen en bij loting. In deze periode gaat de handel een rol spelen bij de afzet van het hout. In de provincie Drente worden in deze jaren door het Staatsbosbeheer ongeveer 12.000 m³ hout per jaar op de markt gebracht. In 1950 vinden wij de eerste inschrijvingen, waaruit moge blijken dat de vraag groter wordt.

Er vestigden zich ook een paar houthandelaren in Drente: fa. A. v. d. Put, die een filiaal vestigt in O.-Drente (Nieuw-Buinen), de fa. Lau-mans in Z.O.-Drente en wel in de omgeving van Dwingelo en verder de uitbreiding van de Friese houthandelaar Welles. Zij kunnen worden beschouwd als de pioniers die naar Drente zijn getrokken.

Uit de gegevens blijkt bij grotere productie het percentage van de openbare houtverkoop bij opbod, geleidelijk achteruit te lopen, terwijl men door de grotere vraag ook overgaat tot de verkoop bij inschrijving.

De gemiddelde houtprijs in deze periode bedraagt rond f 27,50 per m³. Periode 1951—1956.

De cijfers van deze periode geven het volgende aan :

jaar	% naald- hout	% loof- hout	% gerief- mijnhout	% brand-	wijze van verkoop		
					% open- baar	% onder- hands	% inschrij- ving
1951	86	14	90	10	21	64	15
1952	87	13	90	10	12	47	41
1953	78	22	94	6	15	47	38
1954	79	21	89	11	14	43	43
1955)	70	30	87	13	9	51	40
1956)*							

* Invoering bosjaren van periode 1 augustus t/m 31 juli.

Hieruit moge blijken, dat door een toenemende houtproductie — een steeds groter areaal wordt in de dunningreeks opgenomen — het % van hout, dat bij opbod wordt verkocht op de openbare boerenhoutverkoopingen afneemt, het % bij inschrijving te verkopen hout steeds toeneemt, hetgeen moet worden toegeschreven aan de stijgende prijzen en grote behoefte aan hout, mede veroorzaakt door de export van hout in de laatste jaren van deze periode.

De gemiddelde houtprijzen schommelen nu van f 35—f 45 per m³.

Periode 1957—1958.

Na de periode van 1951—1956 van hoogconjunctuur voor de houtafzet, komt nu die der volgende jaren met een minder vlotte afzet. In het bosjaar 1956/1957 zien wij als eerste verschijnsel daarvan de geringere afzet mogelijkheden van klaverruiterhout en later de teruggang der prijzen voor de dunnere sortimenten :

jaar	% naald- hout	% loof- hout	% gerief- werkhout	% brandh. vezelhout	wijze van verkoop		
					% open- baar	% onder- hands	% in- schrijving
1957/1958	63	37	72	28	7	78	15

Door de dalende houtmarkt werden grotere partijen aan de handel onderhands verkocht en het percentage van de verkoop bij inschrijving was aanmerkelijk geringer dan in voorgaande jaren. Het percentage in de verkoop van openbare boerenhoutverkoopingen neemt nog steeds af. Vermeldingswaard is de toename van het percentage brand- en vezelhout, dat werd verkocht, hetgeen dient te worden toegeschreven aan de mogelijkheden van afzet, aan de N.V. Nové te Hoogezand, eind 1948 opgericht ten behoeve van de stroverwerking tot hard- en zachtboard, een procedé dat nog nimmer ter wereld werd toegepast. In deze periode werden de eerste en tweede dunningen der over het algemeen slecht gevormde grovedennenopstanden aan dit bedrijf geleverd en wij zien daardoor in de periode van 1955—1958 een 100% stijging van de afzet aan de houtindustrie.

De aanlooperperiode van de nieuwe industrie bracht vele moeilijkheden met zich mee, doch, gezien de schommelende prijzen voor de grondstoffen, werd in de jaren 1951—1952 een aanvang gemaakt met bijnemging van hout voor het hardboard. Geleidelijk is ook, door wijziging van de daarvoor benodigde machines, het percentage hout voor de vervaardiging van hardboard aanzienlijk gestegen. Het verbruik van enkele honderden tonnen hout in de jaren 1951 is thans, na een 10-jarig bestaan van de fabriek, gestegen tot rond 28.000 ton per jaar, hetgeen een verbruik be-

tekent van gemiddeld 100 ton per dag. In de toekomst zal het mogelijk zijn, dat het verbruik zal oplopen tot 40.000 ton per jaar en daarboven nog een hoeveelheid indien men in de toekomst overgaat tot de vervaargang van zachtboard uit geschild hout en niet alleen uit stro.

Het thans gebruikte hout omvat alle houtsoorten met schors met uitzondering van prunus en inl. eik. Bij het gevolgde Asplund-procedé komen de schillen van de bast van de prunus steeds boven drijven en deze geven een verkleuring van de plaat, evenals de looizuren die in de kern van de inl. eik worden aangetroffen. Het hout wordt afgenomen van kop diameter van 6 cm tot 18 cm in lengten van 2 m en van kop diameter groter dan 18 cm in lengten van 1 m.

Houden wij rekening met het vochtpercentage van het hout in het bos, variërend van 40—65%, dan wordt gemiddeld 2 ton grondstof aan hout gebruikt om ruim 1 ton board te kunnen produceren. Het gewicht in kg/m² voor standaard board ($\frac{1}{8}$ duim = 3,5 mm) bedraagt 3,34, zodat 1 ton board overeenkomt met ruim 300 m² board.

Het moge duidelijk zijn dat deze industrie van het grootste belang moet worden geacht voor de afzet van hout in de in de toekomst als houtrijk te beschouwen provincie Drente, mede doordat de aanvoerwegen voor de volumineuze grondstof hout, betrekkelijk kort zijn. Dat deze boardindustrie niet midden in Drente staat is te betreuren, maar spruit voort uit de opzet, dat men in eerste instantie de bedoeling had om stro te verwerken en zijn plaats daarnaar heeft bepaald, dus in de veenkoloniale gebieden.

Gezien de statistiek is het boardverbruik in ons land tot nog toe zeer gering en het zal in de toekomst niet onwaarschijnlijk zijn, dat de productie wordt opgevoerd tot een verbruik van 40.000 ton, hetgeen — indien het gemiddeld gewicht verwerkt per m³ loof- en naaldhout op 700 kg wordt gesteld — overeenkomt met rond 57.000 m³ of 7,6% van de totale Nederlandse houtproductie; voor Drente wel een zeer belangrijk aspect.

De huidige houtbehoefte voor de hardboard-productie bedraagt 28.000 ton, hetgeen overeenkomt met 40.000 m³ of 5,2% van de totale Nederlandse houtproductie, waarvoor dit jaar ongeveer 13.000 m³ door het Staatsbosbeheer uit Drente werd geleverd; dat is ongeveer 33% van de totale behoefte van deze houtindustrie.

Prognose voor de toekomst.

In de toekomst zal de houtproductie van het Staatsbosbeheer in de provincie Drente ongeveer 60.000 m³ per jaar bedragen. Nadat in de eerstkomende jaren het percentage loofhout op hoog peil zal blijven, zal dat geleidelijk teruglopen en mag in totaal worden verwacht, dat het percentage te verkopen loofhout zal teruglopen van 37 tot rond 20% van de totale afzet, overeenkomend met 12.000 m³ loofhout per jaar. Het percentage af te zetten naaldhout zal dientengevolge stijgen van 63—80% van de totale afzet, overeenkomend met ongeveer 48.000 m³ naaldhout per jaar.

De wijze van verkoop zal worden bepaald door verschillende omstandigheden, zoals afname door de industrie, mogelijkheden van export en niet in de laatste plaats afhankelijk zijn van de conjunctuur en de mogelijkheden van afzet van de lichtere sortimenten. Weliswaar bewust van

de bovengenoemde dubieuze factoren, zou ik mij hier toch ook weer aan een voorspelling willen wagen.

Openbare boerenhoutverkoop bij opbod of afslag.

Door de stijgende hoeveelheden die op de markt worden gebracht en de verminderde afname van het boerengeriefhout, zal in de toekomst zeker niet meer dan 5% van de totale hoeveelheid af te zetten hout verkocht kunnen worden op de openbare boerenhoutverkopingen bij opbod of afslag.

Bij de in de laatste jaren opgedane ervaringen is het gebleken, dat de verkoop bij opbod door de landbouwers meer gewenst wordt dan die bij afslag, terwijl de verkoop „gaande langs de percelen” alleen voor de kleinere houtverkopingen van 160—200 kavels, de koopstemming bevordert. Hiermede zal in de toekomst, waar dit maar mogelijk is, rekening moeten worden gehouden.

Voor de grotere openbare houtverkopingen van 200—400 kavels, zal het, mede gelet op de af te leggen afstanden langs de percelen, noodzakelijk blijven om de openbare verkoop in een café te houden, terwijl vóór de dag van de houtverkoop kijkdagen en aanwijs zal moeten plaatsvinden.

De ervaring is dat niet meer dan 10% van het hout zwaarder mag zijn dan ongeveer 9—12 cm op het midden, en dat over het algemeen met de zwaarte van het hout een dalende prijstendens wordt aangetroffen bij de kopers. Om de hoogst bereikbare prijzen per m³ te verkrijgen dienen de kavels goed gesorteerd te zijn en voor het geriefhout niet meer inhoud dan ongeveer 0,3—0,5 m³ te hebben.

De landbouwer koopt niet per m³, maar telt hoeveel weipalen, slieten e.d. hij uit de te kopen kavel kan halen. Bij proeven genomen met geschild en ongeschild hout, blijkt het extra werk voor het schillen, niet te worden betaald, in het bijzonder niet voor de kavels die recht zijn, zoals bijvoorbeeld fijnspar. Bij iets krommer hout is het gebleken, dat door goed sorteren en schillen het hout meer toont de kosten van schillen dan worden betaald. Over het algemeen wenst de landbouwer in dalende reeks van zijn behoefte: lariks - fijnspar - groveden - eik - prunus - berk. Hij is in de loop der jaren vertrouwd geraakt met de duurzaamheid van de lariks zonder impregneren of wolmaniseren en geeft hier dan ook de voorkeur aan, terwijl de fijnspar gretig aftrek vindt voor slieten en spant-hout en het zwaardere hout voor bouwhout van kippehokken, kleine schuurtjes e.d.

Voor brandhout is in een streek, waar turf vandaan komt, maar zeer geringe vraag en wat door ons als brandhout wordt beoordeeld, ziet de landbouwer nog als geriefhout en slechts voor een gering gedeelte als brandhout.

Wijze van verkoop.

Of de verkoop zal geschieden onderhands, bij inschrijving op uitnodiging of geheel openbaar, zal, voor wat het Staatsbosbeheer betreft, een beleidskwestie zijn, die mogelijk door de regering kan worden voorgeschreven. Het is dan ook alleen maar mogelijk om ten aanzien daarvan mijn persoonlijke visie te geven.

Onderhandse verkoop.

Bij verkoop op stam zal in het merendeel der gevallen slechts verkocht kunnen worden aan de bij verkoper bekende houthandelaren, die bovendien nog moeten beschikken over goed gerationaliseerde vellingsarbeiders. In het algemeen acht ik het niet juist dat een bosbedrijf, zoals een houtvesterij van het Staatsbosbeheer, hout op stam verkoopt. Immers bij zijn taak als houtproducent is inbegrepen de velling van het product. Nadat de houthandelaar dit aan de wegen gekavelde hout als lang hout heeft gekocht, zal deze het verder moeten verwerken en er eventueel afzet voor moeten zoeken.

Mocht men noodgedwongen, door welke omstandigheden dan ook, toch tot verkoop op stam moeten overgaan, dan leent een eindhak — mits geen schermvelling — zich hiertoe beter dan de dunning.
Geveld.

Daar een relatie, zoals in de particuliere handel usance is, voor ambtenaren tot iedere prijs moet worden vermeden, zal het mogelijk zijn dat de verkoop van geveld hout bij inschrijving, op uitnodiging aan verscheidene houthandelaren, of geheel openbaar, de voorkeur verdient. Toch meen ik dat hier zakelijke motieven naar voren moeten worden gebracht om de methode van verkoop bij inschrijving niet tot de volle 100% door te zetten en dus de onderhandse verkoop te sanctionneren. Immers een houthandelaar, komende uit een ander gedeelte van het land zal, indien hij over goede vakbekwame arbeiders beschikt, steeds trachten zijn mensen aan het werk te houden. Hij heeft hier een groot belang bij en zal dan, zij het misschien een geringe, zekerheid moeten hebben om geregeld hout ter plaatse te kunnen inkopen. Dat deze zaak gepaard gaat met een hogere m³ prijs is, alhoewel niet te bewijzen, naar mijn mening beslist het gevolg.

Zeker zal deze methode moeten worden gevolgd bij een dalende prijs-tendens op de houtmarkt of bij geringere afzetmogelijkheden voor bepaalde sortimenten.

Door geregeld ook verkopen bij inschrijving te houden, zal prijsbepaling voor de onderhandse verkoop mogelijk zijn en zal toch niet van een voor de ambtenaren gevaarlijke relatie „koper - verkoper” kunnen worden gesproken.

Verkoop bij inschrijving op stam.

Met verwijzing naar de onderhandse verkoop van grotere partijen op stam, verdient de verkoop bij inschrijving geheel openbaar vermeden te worden, daar dan niet bekend is of de hoogste inschrijver ook een betrouwbaar handelaar is die de uit te voeren werkzaamheden naar genoegen en volgens de opgemaakte overeenkomst zal opleveren. Wel is het mogelijk om voor inschrijving te goeder naam en faam bekendstaande houthandelaren uit te nodigen, ook al meen ik dat het niet de taak van de handel is om het hout te vellen en dat dit over het algemeen gesproken goedkoper en beter wordt gedaan door de arbeiders van het bosbedrijf zelf.

Verkoop bij inschrijving, geveld.

Door verkoop van hout bij inschrijving op uitnodiging of geheel openbaar, zou het mogelijk zijn om de verkoper een inzicht te geven over de

houtmarkt. Ik spreek hier uitdrukkelijk over de mogelijkheid. De vooraf gemaakte taxaties van de verkopen zijn gebaseerd op de hem ten dienste staande gegevens, die, dat moet worden erkend, altijd geringer zijn dan van houthandelaren. Deze horen toch immers van collega's en op de houtbeurs, de behoefte in den lande van bepaalde sortimenten of hebben zelf afzetgebieden voor bepaalde sortimenten gezocht. Daarbij dienen echter naar voren gebracht te worden de moeilijkheden die kunnen rijzen bij een prijsbepaling onderling door de houthandelaren. Door de verkoper zal daarom steeds goed moeten worden uitgekeken, welke houthandel voor een inschrijving wordt uitgenodigd en hij zal moeten trachten te weten te komen of de inschrijver wel of geen behoefte heeft aan de partij hout, die verkoper voornemens is bij inschrijving te verkopen.

Verkoop in verwerkte sortimenten.

Thans rest nog de vraag in hoeverre de producent van hout zich moet toeleggen op het maken van sortimenten. Bij verkoop op stam stelde ik reeds, dat naar mijn mening de houtproducent het langhout, dus zelf gevelde, aan de weg moet brengen en dit de houthandel te koop moet aanbieden, ook om de motieven genoemd bij de „verkoop hout bij inschrijving”.

Alleen dan zal hij tot sortimenten-aanmaak moeten overgaan als hij er van overtuigd is, dat de winstmarge voor de handel tussen de koopsom van het gevelde hout en de opbrengsten van de sortimenten — plus het daarbij komende afval en verlies in m^3 — soms winst in m^3 — te hoog ligt.

Dit zou dan zeer incidentieel kunnen geschieden en aan een andere mogelijkheid zou ik in eerste instantie geen voorkeur willen geven, of men zou tot een houtstek moeten overgaan om zoveel mogelijk hout te verwerken en zelf hiervoor de afzetmogelijkheden moeten zoeken. Dit zou echter een uitschakeling van de handel betekenen en ik meen dat de Staat dit toch zeker niet als doel moet en mag stellen, mits althans door de handel geen prijsafspraken worden gemaakt of kennelijk te geringe prijzen worden gegeven ten opzichte van de bekend zijnde mijnhoutprijzen etc.

Literatuur :

- Waterbolk, H.T.: De praehistorische mens en zijn milieu. Dos. Groningen 1954.
 Waterbolk, H. T.: Drenthe II.
 Grevelink, P. W.: Alst: Statistiek van de Provincie Drenthe 1840.
 Naarding, J.: Maandblad Drenthe 23, 1952.
 Edelman, C. H.: Harm Tiesing, Landbouw en Volksleven in Drenthe 1943.
 Mulder, R. D.: Het verdwijnen van het Drentse eikenhout, Nieuwe Drentse Volksalmanak, zesenzeventigste jaar.
 Staatsbosbeheer: Jaarverslagen houtvesterij Assen 1917—1953
 Jaarverslagen houtvesterij Emmen 1938—1958
 Jaarverslagen houtvesterij Assen-West 1954—1958
 Jaarverslagen houtvesterij Assen-Oost 1954—1958.